

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ БЕДАРАК ЙЎҚОЛГАН ШАХСЛАРНИ ҚИДИРУВИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА СОҲАВИЙ ХИЗМАТЛАР БИЛАН ҲАМКОРЛИК АҲАМИЯТИ

Бабаханов Ҳамдам Қадамович

*Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Ҳуқуқбузарликлар
профилактикаси фаолияти кафедраси ўқитувчиси, майор*

Ибодуллаев Азизбек Умиджон ўғли

*Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси кундузги таълим
Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти ихтисослиги бўйича
таълим олаётган 3-ўқув курси 322-ўқув гуруҳи курсанти*

Аннотация: Мақолада профилактика инспекторининг терговга тортилиши мумкин бўлган шахслар ва бедарак йўқолган шахсларни қидиришда соҳавий хизматлар билан ҳамкорлигини самарали ташкил этиш масалалари таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: Профилактика инспектори, шубҳали шахслар, бедарак йўқолган шахслар, қидириш, соҳавий хизматлар, ҳамкорлик.

Аннотация: В статье анализируются вопросы эффективной организации взаимодействия инспектора профилактики с отраслевыми службами при розыске лиц, подлежащих расследованию, и лиц, пропавших без вести.

Ключевые слова: Инспектор по профилактике, подозрительные лица, лица, пропавшие без вести, розыск, отраслевые службы, сотрудничество.

Сўнгги йилларда мамлакатимизда тинчлик ва осойишталикни таъминлашнинг мутлақо янги механизмларини жорий этиш, ҳуқуқбузарликни содир этишга сабаб бўлаётган ижтимоий-маиший муаммоларни ижтимоий профилактика чоралари тизими орқали ҳал этиш ҳамда аҳолида шахсий хавфсизлик ҳиссини шакллантириш борасида самарали чора-тадбирлар амалга оширилди.

Шу билан бирга маҳаллаларда хавфсиз муҳитни яратишнинг ташкилий-профилактик асосларини замон талабларига мослаштириш, содир этиладиган қонунбузилишларнинг асл омилларини ўз вақтида аниқлаш ва комплекс чора-тадбирлар билан манзилли бартараф этиш орқали жинойтчиликнинг барвақт олдини олиш тизимининг самарадорлигини янада ошириш долзарб вазифа сифатида намоён бўлмоқда.

Бедарак йўқолган шахсларни қидириш профилактика инспекторлари фаолиятида алоҳида аҳамият касб этади. Чунки бундай ҳолатларда шахснинг ҳаёти, соғлиғи ва хавфсизлиги билан боғлиқ омиллар устувор ҳисобланади.

Қидирув ишларининг самарадорлиги эса профилактика инспектори томонидан **соҳавий хизматлар билан тизимли ҳамкорлик** ўрнатилишига бевосита боғлиқ.

Профилактика инспектори ички ишлар органларининг бўлим ва бўлинмалари, жамоат хавфсизлиги хизматлари, маҳалла ҳуқуқ-тартибот масканлари, миграция ва фуқароликни расмийлаштириш бўлимлари, патруль-пост хизмати, йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати, тезкор-қидирув бўлинмалари ва бошқа соҳавий хизматлар билан ўзаро маълумот алмашиш, жойларда текширув ўтказиш, шахсни топишга оид дастлабки ҳаракатларни амалга ошириш бўйича ҳамкорлик қилади.

Бу ҳамкорлик натижасида қидирув жараёни тезлашади, йўқолган шахснинг сўнгги бор кўрилган жойи, ҳаракат йўналиши, эҳтимолий хавф ҳолатлари бўйича аниқ маълумотлар йиғилади ва тезкор чора-тадбирлар амалга оширилади.

Шу боис профилактика инспектори ва соҳавий хизматлар ўртасидаги ўзаро ҳаракат — **қидирув самарадорлигини ошириш**, фуқароларнинг ҳуқуқий ҳимоясини таъминлаш, жамоат хавфсизлигини мустаҳкамлашда ҳал қилувчи омил ҳисобланади.

Бедарак йўқолган шахсларни қидиришда профилактика инспектори ва соҳавий хизматлар ҳамкорлиги.

Тезкор-қидирув фаолиятида «бедарак йўқолган шахс» деб доимий равишда бирон-бир сабабсиз ғойиб бўлган, жойлашган жойи ва тақдири номаълум бўлиб қолаётган, ички ишлар органларининг махсус қидирув чора-тадбирларини талаб қилувчи шахс тушунилади. Профилактика инспектори бу жараёнда соҳавий хизматлар билан ҳамкорликда фаолият юритади, бу эса қидирув самарадорлигини оширишда ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Бедарак йўқолган шахс тўғрисида ариза қабул қилинган, ички ишлар органлари қуйидаги тартибда ҳаракат қилади:

- Ариза баённомаси расмийлаштирилади, уни ҳисобга олиш ва Жиноят-процессуал кодексга мувофиқ кўриб чиқиш амалга оширилади.
- Аризачи ва ғойиб бўлиш ҳолатлари ҳақида маълумотга эга бўлган шахслар билан суҳбатлар ўтказилади, шахснинг тақдирига ойдинлик киритиш учун муҳим маълумотлар текширилади.
- Тезкор-тергов гуруҳи бедарак йўқолган шахснинг сўнгги яшаш жойини текшириб, атрофини ва эҳтимолий бошқа жойларини аниқлайди.
- Ҳибсга олинган, қамоққа олинган шахслар, тиббий муассасалар, морглар ва бахтсиз ҳолатларни рўйхатга олиш жойлари текширилади.
- Қидирувдаги шахснинг белгилари пост-патруль хизматларига хабар қилинади.

- Агар шахс ҳаётига таҳдид бўлса ёки вояга етмаган шахс бедарак йўқолса, қидирув-қутқарув ишлари мажбурий тартибда амалга оширилади.

Бедарак йўқолган шахсларни топишда биринчи навбатда аризачи ва унинг оиласига эътибор қаратилади. Кейин қариндошлар, танишлар ва шахс билан боғлиқ бошқа шахслардан маълумот йиғилади. Шу тариқа шахснинг руҳий ва жисмоний ҳолати, ижтимоий алоқалари, транспорт воситалари, иш жойи ва бошқа муҳим маълумотлар аниқланади.

Қидирув жараёнида бармоқ излари, соч ва бошқа намуналар олиниши, экспертларни жалб қилиш, жиноий ва маъмурий ҳисобга олиш маълумотлари текширилиши ҳамда оммавий ахборот воситалари орқали хабар бериш каби тадбирлар амалга оширилади. Профилактика инспектори ва соҳавий хизматлар ўртасидаги ҳамкорлик шу жараёнларни тизимли ва самарали тарзда амалга оширишни таъминлайди, натижада бедарак йўқолган шахсларни топиш ва ҳуқуқий хавфсизликни таъминлаш самарадорлиги сезиларли даражада ошади.

Бедарак йўқолган шахсларни қидиришда замонавий усуллар ва соҳавий ҳамкорлик

Бедарак йўқолган шахсларни қидириш профилактика инспекторлари ва соҳавий хизматлар ҳамкорлигида амалга оширилади. Яқин йилларда амалиётда замонавий технологиялар жорий этилгани бу фаолиятни янада самарали қилади. Хусусан, 2023 йил 1 январдан Ўзбекистонда «Е-патруль» тизими босқичма-босқич жорий қилинди. Бу тизим орқали фуқароларни шахсини аниқлаш учун ички ишлар органларига олиб бориш амалиёти бекор қилинди ва барча мулоқотлар **боди-камералар** орқали ёзиб олинади.

Энди профилактика инспекторлари ва пост-патруль ходимлари шахсни тўхтатганда қуйидаги ҳолатлар асосида амалга оширади:

- шахс жиноят ёки ҳуқуқбузарлик содир этган ёки қидирувда эканлигига гумон қилинса;
- шахс содир этилган ҳуқуқбузарлик ҳақида маълумотга эга бўлган деб ҳисобланса;
- шахсни ушлаб туришга бошқа қонуний асослар мавжуд бўлса.

Барча ҳаракатлар электрон тизим орқали қайд этилиши ва ходимнинг фаолияти боди-камерада акс этиши қидирув самарадорлигини ошириш билан бирга, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишни таъминлайди. Шу билан профилактика инспектори ва соҳавий хизматлар шахснинг шахсий ҳуқуқлари бузилмаслигини кафолатлаган ҳолда бедарак йўқолган шахсларни тезкор ва самарали топиш имконига эга бўлади.

Бу янги усуллар **аризачининг ва шахснинг ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қилиш**, қидирув жараёнида шаффофлик ва самарадорликни таъминлаш ҳамда соҳавий ҳамкорликни мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2023.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги “Ўқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги ЎРҚ-371-сон қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги ЎРҚ-407-сон қонуни.
4. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси.
5. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодекси.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентинг 2022 йил 28 январдаги “2022 — 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 22.07.2022 йилдаги “Ички ишлар органлари патруль-пост хизмати фаолиятига замонавий ахборот технологияларини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 399-сон қарори.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 03.01.2025 йилдаги “2025 йилда республика маҳаллаларида хавфсиз муҳитни яратиш ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олиш тизими самарадорлигини янада ошириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-1-сон қарори.